

Stagnerende pariteit in de Brusselse gemeentebesturen: een analyse

In de Brusselse gemeenten blijft de pariteit in de gemeenteraden en schepencolleges op hetzelfde niveau: vrouwen maken er nagenoeg de helft van de verkozenen uit. Hoewel twee wettelijke mechanismen sinds 2012 en 2018 de pariteit in beide gemeentelijke organen garanderen, zijn er niettemin nog altijd verschillen tussen de gemeenten en blijft de toegang tot sleutelposities ongelijk: slechts 28% van de lijsttrekkers was een vrouw en in drie van de negentien gemeenten is een vrouw burgemeester geworden. Deze gegevens wijzen op een positieve evolutie, maar maken ook duidelijk dat er nog hardnekkige obstakels overwonnen moeten worden om tot een volledig evenwichtige vertegenwoordiging te komen in de Brusselse lokale politiek.

Wake-upcall in de gemeenteraden

Na de verkiezingen van 13 oktober 2024 is 49,2% van de Brusselse mandatarissen een vrouw en 50,8% een man, goed voor 345 vrouwen en 356 mannen in de negentien nieuwe gemeenteraden¹.

Sinds 2012 is het zogenaamde 'ritssysteem'² verplicht voor de Brusselse gemeenteraadsverkiezingen. Dat houdt in dat mannen en vrouwen elkaar afwisselen op de kieslijsten. Alleen voor de lijsttrekker kan nog een voorkeur voor een bepaald geslacht meespelen. In 2024 was slechts 28% van de lijsttrekkers voor de 124 ingediende lijsten in de negentien Brusselse gemeenten een vrouw (35 vrouwen tegenover 89 mannen), ofwel evenveel als bij de verkiezingen van 2018³. Zowat dezelfde verhouding vinden we in Wallonië, waar in 2024 30% van de lijsttrekkers een vrouw was: 260 vrouwen tegenover 607 mannen⁴. In Vlaanderen werd een kwart van de gemeentelijke kieslijsten aangevoerd door een vrouw, goed voor 360 vrouwen op 1442 lijsten⁵. De kwestie van de lijsttrekker is niet neutraal, aangezien het bekend is dat deze positie vaak een persoonlijk voordeel oplevert. In Vlaanderen is die plaats nóg belangrijker, want de persoon met de meeste voorkeurstemmen op de lijst met de meeste stemmen heeft het initiatiefrecht om een meerderheid te vormen.

In Wallonië zijn 2217 van de 5234 gemeentelijke verkozenen – ofwel 42,36% – een vrouw. In Vlaanderen werden 41,7%⁶ vrouwen verkozen in de gemeenteraden. Nu de stemplicht in Vlaanderen voor het eerst bij deze gemeenteraadsverkiezingen afgeschaft is, kunnen we ons ook de vraag stellen of er een correlatie (of een negatieve correlatie) gevonden kan worden

¹ RTBF Info, Presque autant de femmes que d'hommes élus à Bruxelles, mais de grosses différences par commune et par liste, 16 oktober 2024.

² Artikel 23, §9, tweede lid van het Brussels Gemeentelijk Kieswetboek bepaalt het volgende: "Op elk van de lijsten met kandidaten voor de verkiezing van gemeenteraden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, moeten twee opeenvolgende kandidaten van een verschillend geslacht zijn."

³ Le Vif, Une féminisation en trompe-l'oeil, 31 oktober 2024.

⁴ Le Soir, Alexandre Noppe, Aux élections communales, seulement 30% des têtes de liste sont des femmes, 4 oktober 2024.

⁵ VRTnws, Gemeenteraadsverkiezingen: 3600 minder kandidaten dan zes jaar geleden in Vlaanderen, 17 september 2024.

⁶ La Libre Belgique, Communales 2024 : en Flandre, la proportion de femmes dans les conseils communaux grimpe à 41.7%, 16 oktober 2024.

met het aantal stemmen voor vrouwen. In 2018 was 48,8% van de verkozenen in de Brusselse gemeenteraden een vrouw⁷. Ter vergelijking, in de Waalse gemeenteraden was het aandeel vrouwen goed voor 38,6%. En in de 300 Vlaamse gemeenteraden was 38,4% een vrouw. We kunnen dan ook vaststellen dat in Brussel nagenoeg een pariteit bereikt is en dat er alleen in Vlaanderen en Wallonië nog ruimte voor verbetering is.

Hoewel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) het niet slecht doet op het gebied van pariteit in de gemeenteraden, bevinden niet alle gemeenten zich in dezelfde situatie. De wetgeving legt dan wel regels op met betrekking tot de keuzes die aan de kiezer voorgelegd worden, ze heeft er zich wel voor gehoeven een garantie op te leggen voor de vertegenwoordiging van vrouwen in de gemeenteraden in het BHG.

In dit geval stellen we toch vast dat in Brussel, zowel in 2018 als in 2024 en zelfs zonder gegarandeerde vertegenwoordiging, vrouwen bijna de helft van de gemeenteraden uitmaken.

Wat is de situatie in de colleges?

In 2018 waren 77 van de 155 Brusselse schepenen een vrouw, ofwel bijna 50%. In Wallonië ging het om 415 vrouwen op 1075, ofwel 38,6%. In Vlaanderen waren het dan weer 602 vrouwen op 1580, ofwel 38,1%⁸.

De gemeentecolleges van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn ondertussen grotendeels gevormd (behalve in Schaarbeek, waar nog geen meerderheid is, en in Sint-Joost-ten-Node, waar de verkiezingen pas achter de rug zijn) en tellen 63 vrouwelijke schepenen op 121, ofwel 51,22% na de verkiezingen van 2024. In Wallonië zijn 449 van de 1125 schepenen een vrouw, ofwel 39,9%. In Vlaanderen tellen de colleges 621 vrouwelijke schepenen op 1557, ofwel ongeveer 40%⁹.

De bereikte pariteit in de Brusselse schepencolleges is geen toeval. De Brusselse wetgever heeft weliswaar geen pariteit voorgeschreven voor de gemeenteraden, de ordonnantie van 2018¹⁰ legde daarentegen (bijna) op dat er evenveel vrouwelijke als mannelijke schepenen zijn (behalve bij een oneven aantal schepenen). We moeten echter opletten voor de kleine lettertjes. Er zijn immers uitzonderingen mogelijk op de vereiste pariteit:

- Als ten minste een derde van de leden van het college van burgemeester en schepenen “van een ander geslacht is dan de anderen”.
- Als de lijsten die de gemeentelijke meerderheid vormen, onvoldoende kandidaten van een van de geslachten bevatten.
- De boventallige schepenen, die de gemeenteraad kan instellen – zonder daartoe verplicht te zijn – om de vertegenwoordiging van de andere taalrol te verzekeren in het college, wordt evenmin meegeteld in de verplichting tot pariteit.
- Ten slotte, als een schepen vervangen wordt, hoeft diens opvolger niet van hetzelfde geslacht te zijn.

⁷ CRISP, (2024). La préparation des élections provinciales et communales du 13 octobre 2024. Courrier hebdomadaire, nr. 2617-2618, pp. 40-77.

⁸ Nieuwsbrief, Vrij veel vrouwen in Brusselse lokale politiek, nr. 128, mei-juni 2022.

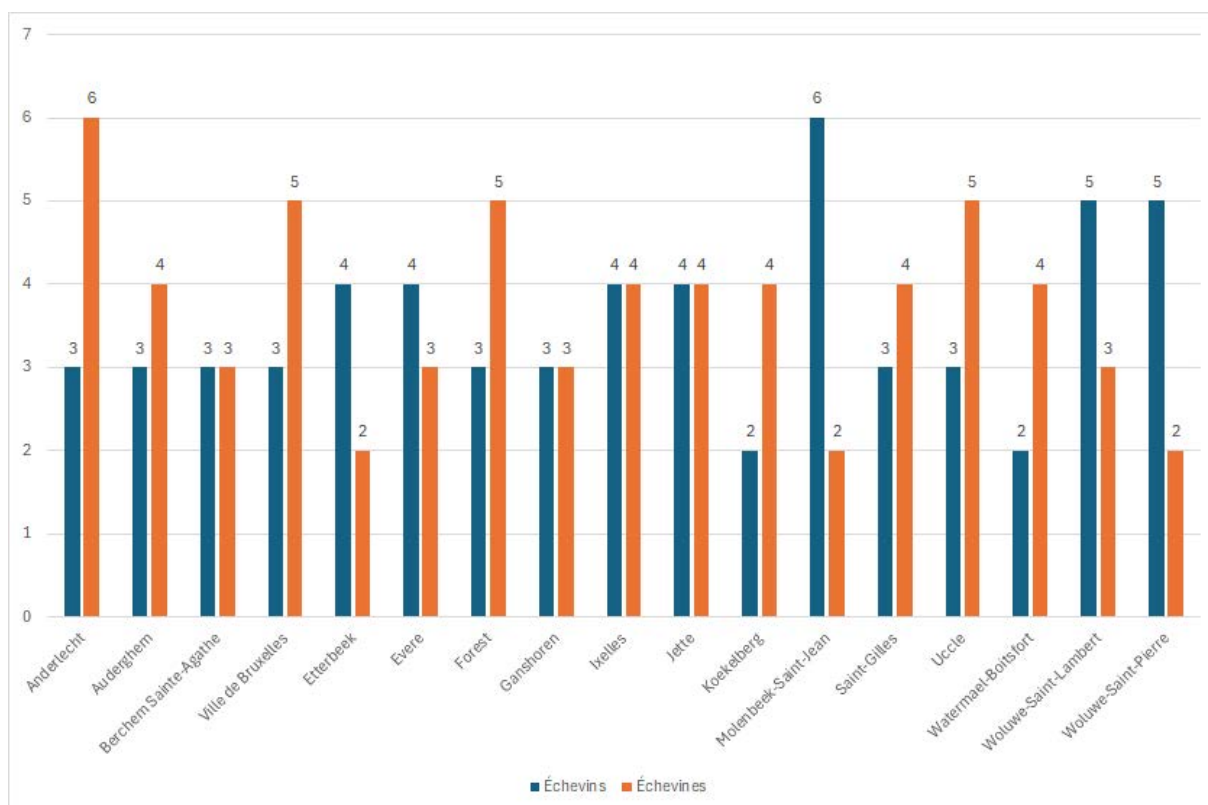
⁹ VVSG, Minder dan één op vijf Vlaamse burgemeesters is een vrouw, 23 januari 2025.

¹⁰ Ordonnantie van 1 maart 2018 tot wijziging van de Nieuwe Gemeentewet teneinde een evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen in de gemeentecolleges te waarborgen, Belgisch Staatsblad, 12 maart 2018.

We zien dat de pariteit in het gemeentecollege een Brusselse verplichting is waarnaar men moet streven, zonder deze absoluut te moeten bereiken; het is geen resultaatverplichting!

Bovendien gebeurt de samenstelling van het college, in tegenstelling tot die van de gemeenteraad, op indirecte wijze. Het is dus interessant om in de onderstaande grafiek naar de cijfers per gemeente te kijken.

Percentage vrouwen en mannen die in de gemeentecolleges van de zeventien gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2024 verkozen zijn, waar de colleges op 1 maart 2025 aangesteld zijn

Zelfs wanneer de details van de wettelijke bepaling het mogelijk maken om slechts een derde – of nog minder – van de vertegenwoordigers van het andere geslacht in een college op te leggen, is voor Brussel de pariteit uiteindelijk toch bereikt ... op het niveau van alle Brusselse gemeenten samen. We moeten er dus wel de uiteenlopende lokale situaties voor samenvoegen: de acht gemeenten met overwegend vrouwelijke colleges worden in evenwicht gehouden door vijf gemeenten waar de colleges daarentegen in handen van mannen gebleven zijn (van de zeventien geanalyseerde gemeenten).

Er bestaan echter nog altijd verschillen tussen de gewesten. In Wallonië kan een college niet meer dan twee derde verkozenen van hetzelfde geslacht bevatten. In Vlaanderen hoeft slechts minstens één persoon van het andere geslacht in het gemeentelijke college te zitten, waardoor

dit gewest achterblijft op het gebied van gelijkheid, althans wat de wettelijke bepalingen betreft.

Uiteindelijk zouden we het gemeentelijk uitvoerend orgaan kunnen vergelijken met dat van andere beleidsniveaus. Hoewel we nog niet over een nieuwe Brusselse regering beschikken, werd de beperkte aanwezigheid van vrouwen in de federale regering sterk opgemerkt en bekritiseerd.

Wat de burgemeesters betreft

Na de verkiezingen van 2024 tellen de Brusselse gemeenten drie vrouwelijke burgemeesters, ofwel 15%. Merk op dat er in Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node nog geen burgemeester aangesteld is. In Wallonië zijn 56 van de 263 burgemeesters een vrouw (21%). Vlaanderen telt 48 vrouwelijke kandidaten (17,4%) die het initiatiefrecht hebben.

Na de verkiezingen van oktober 2018 werden in de gemeenten van het BHG twee vrouwen tot burgemeester aangesteld. Catherine Moureaux in Sint-Jans-Molenbeek en Cécile Jodogne in Schaarbeek waren toen de enige vrouwen die de burgemeesterssjerp mochten dragen, ofwel 10%. In 2022, halverwege het mandaat, deden echter maar liefst drie burgemeesters afstand van hun sjerp. En tot drie keer toe waren het vrouwen die hiervan profiteerden, waardoor hun vertegenwoordiging op dit niveau aanzienlijk toenam: Sophie de Vos in Oudergem, Mariam El Hamidine in Vorst en Claire Vandevivere in Jette. Vrouwen bekleedden toen dus meer dan een kwart van de burgemeestersfuncties in Brussel. Ter vergelijking, in 2018 telde Wallonië 48 vrouwen onder de 262 burgemeesters (18%). In Vlaanderen werden iets minder dan 43 van de 300 gemeenten bestuurd door een vrouwelijke burgemeester, ofwel nauwelijks een op vijf (19%).

We kunnen dus vaststellen dat er op het burgemeestersniveau nog weerstand bestaat tegen de vervrouwelijking van het lokale openbare leven. Aangezien de functie uniek is, kan dit verklaard worden door het feit dat het hier niet gaat om delen, evenwicht of pariteit, maar wel om toetreding. Een andere logica dus, die moeilijk via de wetgeving opgelost zou kunnen worden.

Verder dan de twee geslachten

Hoewel het probleem zich tot nu toe niet voorgedaan heeft, mogen we gezien de maatschappelijke ontwikkelingen op het vlak van gender verwachten dat er bij een volgende verkiezing ook verkozenen zullen zijn die zich niet herkennen in de klassieke geslachtsindeling. De huidige wettelijke bepalingen zullen dus ongetwijfeld enigszins aangepast moeten worden. Het probleem zou er bijvoorbeeld toe kunnen leiden dat er in een gemeente geen college gevormd kan worden.